

Blancokrediter till konsumenter II

– uppföljning

Blancokrediter till konsumenter II

– *uppföljning*

INNEHÅLL

Sammanfattning	3
Allmänt om utförande av uppdraget	4
Granskning av information och avtalsvillkor	5
Granskning av rutiner för kreditprövning	7
Räntehistorik	10

Sammanfattning

3

På regeringen uppdrag har Finansinspektionens gjort en uppföljning av förra årets rapport Blancokrediter till konsumenter.¹ Denna rapport redovisar vilka åtgärder som Finansinspektionen har vidtagit eller planerar vidta för att avhjälpa de brister som tidigare framkommit avseende information och utformning av avtalsvillkor samt kreditprövning. Undersökningen omfattar samma företag som under förra året.² Vi har även undersökt ränteutvecklingen för blancokrediter – dvs krediter utan säkerhet – i förhållande till referensräntan. Samråd har skett med Konsumentverket.

Vi har främst påträffat brister i avtalsvillkor, till exempel angivande av månadsränta och alltför vida möjligheter för företagen att höja den avtalade räntan. En annan brist är att sådana avgifter som inte karaktäriseras som avgifter för krediten inte alltid finns upptagna i prislistor eller avtalsvillkor. Detta påtalade vi även i förra årets rapport. Tyvärr är lagstiftningen otydlig om hur information om dessa avgifter ska lämnas. Vi anser att denna information ska vara tillgänglig för konsumenten i skriftlig form redan innan kreditavtalet sluts. Vi kommer att uppmärksamma detta i en kommande översyn av rekommendationerna på området.

Vi har påtalat de kvarstående avvikelserna från konsumentkreditlagen och FI:s allmänna råd om krediter i konsumentförhållanden³ för företagen. Dessa har meddelat att man kommer att vidta åtgärder omgående eller under hösten för att komma tillrätta med bristerna. Vi har också överlämnat ett ärende till Konsumentverket för vidare handläggning.

Vår granskning av företagens rutiner för kreditprövning har inte inneburit några påpekanden gentemot enskilda företag. I undersökningen har rutinerna ställts i relation till antalet sena betalningar och kreditförluster hos företagen vid en given tidpunkt. Vid beviljande av mindre krediter arbetar företagen i princip genomgående med så kallade policyregler i kombination med så kallad credit scoring.⁴ Först vid ett av det enskilda företaget fastställt lägsta kreditbelopp gjordes kalkyler över konsumentens ekonomi. Endast två företag gjorde alltid kalkyler. Hos de granskade företagen förefaller inte dessa skillnader ha påverkat utfallet av sena betalningar eller kreditförluster.

Den genomsnittliga nominella krediträntan hos de granskade företagen följer referensräntans rörelser inom ett intervall som är 5–9 procent högre än referensräntan. Hos några av de granskade företagen följde räntorna däremot inte en extern ränta. Detta förhållande belyste vi också i den förra rapporten. Den 1 juli i år var den högsta privatlåneräntan hos de granskade företagen 30 procent (postorderföretag inom detaljhandeln) och den lägsta 5,88 procent (bank). Räntor för kontokrediter är generellt högre än för privatlån.

*Författare:
Johan Terfelt*

1. Blancokrediter till konsumenter 2005:4

2. Fristående kreditgivare: Nordea Bank AB (publ), SkandiaBanken Aktiebolag (publ), Länsförsäkringar Bank Aktiebolag, GE Money Bank AB, Kaupthing Bank Sverige AB, Svea Ekonomi AB, Wasa Kredit AB. Företag med anknytning till detaljhandeln: Haléns Finans AB, Finaref Group AB, Jotex Finans Aktiebolag, Resurs Bank Aktiebolag, Collector Finans AB (tidigare Electra Finans AB) och Cellbes Finans AB står inte längre under Finansinspektionens tillsyn.

3. FFFS 2005:3

4. Databehandling av uppgifter för att beräkna sannolikheten för en betalningsanmärkning

Allmänt om utförande av uppdraget

4

5. 9 § räntelagen
(1975:635)

Regeringen gav i regleringsbrevet för 2006 i uppdrag till Finansinspektionen att redovisa vilka åtgärder som myndigheten har vidtagit eller planerar att vidta för att avhjälpa de brister som tidigare framkommit avseende information och utformning av avtalsvillkor samt kreditprövning i samband med så kallade blancokrediter. Blancokrediternas ränteutveckling i förhållande till referensräntan⁵ ska också redovisas. FI ska samråda med Konsumentverket.

I rapporten om blancokrediter till konsumenter som vi överlämnade till regeringen våren 2005 påtalades att det fanns brister i informationen om avgifter och i avtalsvilkorens utformning var otydlig. Under året har vi följt upp om företagen har vidtagit åtgärder i de avseenden som påpekades i den rapporten.

Årets granskning har varit bredare och omfattat alla de formella krav som ställs i konsumentkreditlagen (1992:830) och som rekommenderas i Finansinspektionens allmänna råd om krediter i konsumentförhållanden.

I samråd med Konsumentverket har vi avgränsat undersökningen till att inte omfatta skyldigheter som kan följa av annan lagstiftning, som till exempel marknadsföringslagen, avtalsvilkorslagen och distans- och hemförsäljningslagen. Konsumentverket har det övergripande ansvaret för tillämpningen av dessa lagar.

6. 5a § konsumentkreditlagen

7. Även i rörelselagstiftningen finns det en regel om kreditprövning, se 8:1 lag (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse. Det främsta syftet med denna rörelseregel är att skydda företagets borgenärer. Företagens följsamhet till regeln är fortlöpande i fokus i Finansinspektionens tillsynsverksamhet.

I vår förra rapport nämnde vi att det fanns anledning att återkomma till frågan om företagens kreditprövningar svarar mot kravet i konsumentkreditlagen.⁶ En orsak till uttalandet var att vi tidigare inte hade granskat kreditprövningar utifrån ett rent konsumentskyddsperspektiv.⁷

Under året har vi därför granskat företagens kreditinstruktioner och uppgifter om bland annat sena betalningar och kreditförluster. Vi har haft djupare diskussioner med Nordea, GE Money Bank, Resurs Bank, Finaref och Haléns Finans. Vi har även intervjuat företrädare för Upplysningscentralen (UC) AB om så kallad credit scoring. Samråd har också skett med Konsumentverket.

Tillvägagångssättet har varit att jämföra företagens utfall av sena betalningar och kreditförluster med deras rutiner för kreditprövning. Syftet har varit att finna om något särskilt moment i kreditprövningen har påverkat utfallet sena betalningar och kreditförluster. Sena betalningar och förluster kan indikera att företagets kunder skuldsätter sig alltför långtgående.

Granskning av information och avtalsvillkor

Slutsatser

Överlag uppfyller företagens information och avtalsvillkor de formella krav som ställs i lag och av Finansinspektionen. Det finns fortfarande brister men företagen ska senast under hösten åtgärda dessa. Därefter förväntar sig Finansinspektionen att de granskade företagen följer de regler som finns. Det har inte funnits anledning att använda sanktioner.

5

Finansinspektionens fortsatta åtgärder

Lagstiftningen är inte tydlig när det gäller vilken information som ska lämnas om avgifter som inte är en direkt följd av krediten. Vi anser att information om dessa avgifter är väsentlig för konsumenten och kommer därför att arbeta vidare med frågan i samband med en kommande översyn av rekommendationerna på området. Detta gäller också frågan om månadsränta i kreditavtal och vid marknadsföring.

Vi kommer att kontrollera att företagen genomför sina utlovade åtgärder.

Information vid kreditgivning

I vår förra rapport påtalade vi att det var svårt för en kreditsökande att få information om sådana avgifter som inte är direkt hänförliga till krediten, men som ändå kan belasta denne som en följd av avtalet. Syftet med dessa avgifter är typiskt sett att styra kredittagaren till ett visst beteende. Ett exempel är avgifter för att kredittagaren brutit mot kreditavtalet. Ett annat exempel är avgifter som kredittagaren får betala vid uttag under ett visst belopp från en kontokredit.

I rapporten nämnde vi att samma krav bör gälla informationen om avgifter som inte är direkt hänförliga till krediten som för information om avgifterna för krediten.

Vi har efter årets granskning inte funnit förbättringar på denna punkt. Informationen om dessa avgifter varierar således mellan företagen. I detta sammanhang bör påpekas att lagstiftningen och våra rekommendationer inte är tydliga på hur informationen ska tillhandahållas.

I ett fall har vi påpekat att information om den effektiva räntan saknades i marknadsföringen av krediten. Skyldigheten att ange den effektiva räntan följer av konsumentkreditlagen⁸.

8. 6 § konsumentkreditlagen

I övrigt uppfyller företagen de formella krav i informationen om krediterna som ställs i lag och som vi också rekommenderar.

Vi har också konstaterat att informationen på företagens hemsidor om månadskostnaden för krediten har blivit bättre. Åtta av elva företag har idag applikationer där kostnaden enkelt kan beräknas. Ett företag har en tabell som visar exempel olika kreditbelopp och återbetalningstider. Två företag saknar däremot helt sådan information på hemsidan.

Villkor i kreditavtal

6

Vår granskning av företagens avtalsvillkor har denna gång varit inriktad på att kontrollera att enskilda företag följer de formella krav på avtalsvilkorens innehåll som lagstiftaren ställer. Ett exempel är uppgifter om storlek på avgifterna för krediten och under vilka förutsättningar avgiften kan ändras av företaget.

Vi har konstaterat enstaka brister och påtalat dessa för företagen. De har meddelat att de har eller kommer att vidta rättelser under hösten.

9. 11 § konsumentkreditlagen

En formell brist har varit att några företag har en vidare avtalsformulering om förutsättningarna för att ändra räntan på krediten än vad konsumentkreditlagen tillåter. Ett grundvillkor för att få höja den avtalade räntan är att företagets kostnadsökningar inte ska ha kunnat förutses när avtalet ingicks.⁹

I ett fall har vi påtalat för företaget att det strider mot 10 § konsumentkreditlagen att ange räntan som en månadsränta i avtalet. I två fall har vi påtalat att vi anser att det strider mot syftet med samma paragraf att ange månadsräntan tillsammans med årsränta i avtalet. Ett av dessa ärenden har överlämnats till Konsumentverket för vidare handläggning. Vår inställning är att månadsränta varken hör hemma i avtalsvillkor eller marknadsföring. Det kan försvåra för konsumenten att bedöma krediten när räntan är angiven som månadsränta i procent.

I övrigt uppfyller de granskade kreditavtalen de formella krav som ställs i lag och våra rekommendationer.

Granskning av rutiner för kreditprövning

Slutsatser

7

Vi kunde inte härleda några systematiska skillnader i utfallen av sena betalningar och kreditförluster till att företagen gjorde eller inte gjorde kalkyler vid kreditprövningen. Däremot hade ett företag en större andel sena betalningar och en högre volym osäkra fordringar jämfört med andra företag. Detta företag gjorde varken en kalkyl över betalningsförmågan eller arbetade med credit scoring.

Företagen ska alltid pröva kredittagarens återbetalningsförmåga. Vår undersökning visar att vid mindre krediter bör denna prövning kunna göras med en mer schabloniserad metod än genom att upprätta en fullständig hushållskalkyl. Med anpassade policyregler och credit scoring kan hänsyn tas till sådana faktorer som inkomster, utgifter, tillgångar och skulder.

Oavsett vilken metod som används anser vi att det är viktigt att företagen tar hänsyn till konsumentens totala skuldsituation. Det är också viktigt att företagen vid bedömningen av återbetalningsförmågan beaktar att konsumenten har andra levnadskostnader än kostnader för krediter.

För den enskilde konsumenten har hushållskalkylen sannolikt betydelse även vid mindre krediter. Kalkylen är ett bra, men inte fullständigt beslutsunderlag, när denne överväger om han eller hon ska ansöka om en kredit.

Det måste beaktas att denna undersökning är gjord på en generell nivå. Många olika faktorer förutom kreditprövningen kan påverka utfallet av sena betalningar och förluster.¹⁰ Konsumentverket och Kronofogdemyndigheten har under flera år arbetat med problemet med överskuldsättning på individnivå. En eventuell fördjupad undersökning för att klargöra kalkylens betydelse (jämfört med andra metoder) för att förhindra alltför långtgående skuldsättning i enskilda fall, bör ledas av en annan myndighet än Finansinspektionen. Vi är självfallet behjälpliga i en sådan undersökning.

Granskningen har inte inneburit påpekanden gentemot enskilda företag.

10. Man ska vara medveten om att företagens volymer av sena betalningar och kreditförluster är beroende av många andra faktorer än kredittagarens betalningsförmåga, t ex den risknivå företaget valt för kreditgivningen, hur kundrelationen ser ut, företagets redovisningsprinciper, påminnelse- och indrivningsrutiner samt hur man i övrigt hanterar förfallna fordringar (jfr FI rapport 2006:3).

Finansinspektionens fortsatta åtgärder

Vi undersöker för närvarande möjligheten att regelbundet få statistik över fallerade krediter för att kunna följa kvaliteten i kreditgivningen hos enskilda företag inom den finansiella sektorn.

Allmänt om kreditprovning

Ett syfte med regeln om kreditprovning i konsumentkreditlagen är att betona företagens ansvar för att inte medverka till att konsumenterna skuldsätter sig allt för långtgående.¹¹

Den allvarligaste formen av långtgående skuldsättning är när krediter beviljas trots att konsumentens förmåga att återbetala är tveksam redan när krediten beviljas.

Betalningsförmågan kontrolleras ytterst genom att långgivaren upprättar en kalkyl över konsumentens förmåga att täcka sina utgifter. Konsumentens tillgångar och skulder kan också ha betydelse för återbetalningsförmågan.

En förutsättning för en rättvisande provning är att företaget samlar in relevant information om kunden. Informationen kan komma från konsumenten själv och/eller från intern kundreskontra och externa källor som till exempel kreditupplysningsregister.

För att underlätta provningen har kreditgivaren grundregler för att bevilja krediter, så kallade policyregler. Förutsättningar för att få kredit kan vara att sökanden ska ha en viss lägsta inkomst, ha uppnått en viss ålder och/eller inte ha betalningsanmärkningar. Om inte förutsättningarna är uppfyllda får sökanden ofta avslag.

Förutom att bedöma kundens nuvarande betalningsförmåga måste kreditgivaren bedöma risken för att konsumenten i framtiden kan få svårt att betala. Företaget värderar all information man har om sökanden och ställer informationen mot tidigare erfarenheter av kreditengagemang som har fallerat. Idag är dessa bedömningar ofta automatiserade genom så kallad credit scoring.

Tankarna bakom credit scoring bygger på antagandet att beteendet hos en ny kreditsökande kommer att likna tidigare kredittagares. Credit scoring är en metod där man, med hjälp av databehandling av en mängd uppgifter, beräknar sannolikheten för att en person med en viss karaktäristika får en betalningsanmärkning inom en viss tid. Genom databehandlingen gör företaget egentligen samma typ av bedömning som vid en manuell kreditprovning, om än i mer komplex form. Betalningsanmärkning anses vara den starkaste och viktigaste varningssignalen vid kreditprovning hos privatpersoner.¹²

12. ss. 101, 111, V.
Stenberg, R. Sigbladh,
Kreditbedömning, tredje
upplagan.

De undersökta företagens kreditprövningsmetoder

Ingen metod för kreditprövning hos ett företag var exakt lik prövningen hos ett annat företag. I huvudsak laborerar de med huvudmomenten kalkyl, policyregler och credit scoring. Alla de granskade företagen använde mer eller mindre utvecklade policyregler. Förutom policyreglerna använde alla företag utom ett¹³ också credit scoring vid kreditprövningen.

13. Detta företag har för närvarande en manuell kreditprövningsprocess, men ska automatisera processen och börja arbeta med credit scoring.

Av de företag som omfattades av undersökningen var det endast två som alltid gjorde en kalkyl oavsett kreditbeloppets storlek. I övrigt hade företagen olika beloppsgränser för när kalkyl skulle göras. Ytterligheterna var ett företag som gjorde en kalkyl om kreditbeloppet översteg 20 000 kronor och ett annat företag där beloppet skulle överstiga 200 000 kronor för att göra en kalkyl.

9

Den viktiga frågan i sammanhanget har därför varit om kalkylen har haft en reell inverkan på utfallet sena betalningar och kreditförluster.

Vår undersökning ger inget bestämt svar på frågan. Det fanns företag som i förhållande till andra hade en större andel sena betalningar och som sällan eller aldrig gjorde kalkyler. Det skulle tala för att kalkylen är av vikt vid kreditprövningen.

Detta motsades emellertid av att det fanns företag som inte gjorde kalkyler men som ändå hade tämligen begränsade kreditförluster. Dessutom fanns det företag i undersökningen som alltid gjorde kalkyler och ändå hade en större andel sena betalningar än andra företag.

Räntehistorik

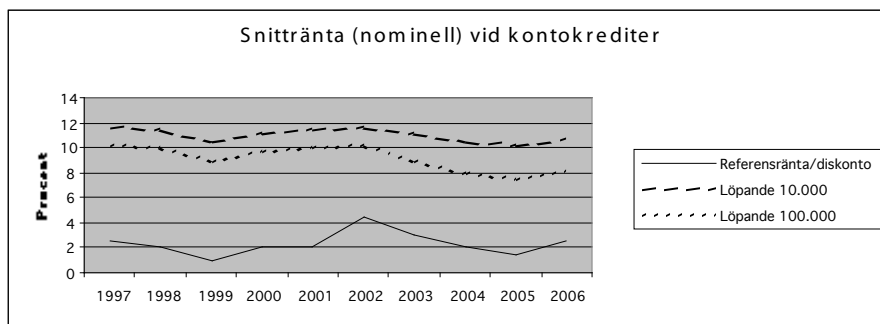
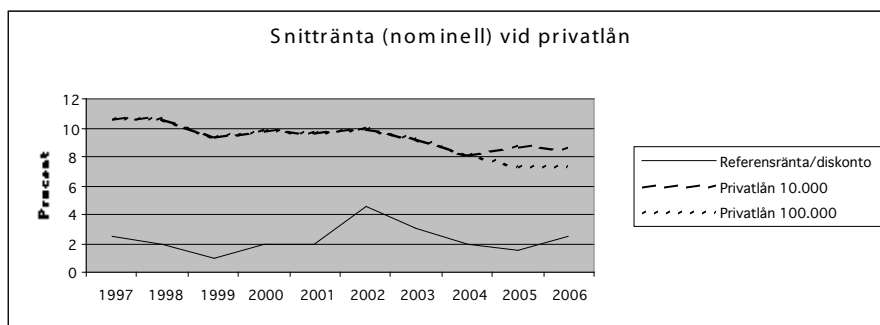
10

I vårt uppdrag ingår också att redovisa blancokrediternas ränteutveckling i förhållande till referensräntan enligt räntelagen.¹⁴

14. 9 § räntelagen

Vi har samlat information om de nominella räntorna för privatlån och kontokrediter om 10 000 kronor och 100 000 kronor. Uppgifterna är de granskade företagens utlåningsräntor per den 1 juli varje år mellan åren 1997 och 2006.

Nedanstående grafer visar differenserna mellan referensräntan och ett genomsnitt av företagens nominella räntor för dessa krediter. Räntorna hos Haléns, Finaref och Jotex har inte tagits med vid beräkningen av snitträntan. Den genomsnittliga räntan hos de senare företagen är 29,8 procent. Hoppet i kurvan för referensräntan år 2002 förklaras av övergången från diskonto till referensränta. Referensräntan har en annan beräkningsgrund än diskontot.

Nedanstående tabell visar företagens nominella utlåningsränta för privatlån eller motsvarande lån på 10 000 kr. Uppgifterna avser den 1 juli varje år.

	Referens- ränta	Länsförs.	Nordea	SkandiaB.	Kaupthing	Resurs	Wasa	GE	Svea	Haléns	Finaref		Jotex
											Ellos	Josefss.	
2006	2,5	8,4	7,35	7,25	6,95	5,88	7,99	9,95	14,75	29,16	30	30	30
2005	1,5	8,35	6,6	6,5	6,15	5,88	9,95	11,85	14	29,16	30	30	30
2004	2	8,35	7,1	7	6,7	9,96	9,95			29,16	30	30	30
2003	3	8,85	8,1	8	7,6	12,96	9,95			29,16	30	30	30
2002	4,5	9,9	9,35	9,2	8,95	12,96	9,37			29,16	30	30	30
2001	2 *	9,5	9,1	8,9	8,85	12,72	8,95			29,16	30	30	30
2000	2 *	9,3	8,85	8,6	8,4	14,88	8,95			29,16	30	30	30
1999	1 *	8,45	8	7,8	7,6	14,88				29,16	30	30	30
1998	2 *	9,7	9,35	8,65		14,88				29,16	30	30	30
1997	2,5 *	9,7	9	8,9		14,88				29,16	30	30	30

* Diskonto ersattes 1 juli 2002 av referensräntan.

Nedanstående tabell visar företagens nominella utlåningsränta för kontokrediter på 10 000 kronor. Uppgifterna avser den 1 juli varje år.

	Referens- ränta	Länsförs.	Nordea	SkandiaB.	Kaupthing	Wasa
2006	2,5	11,4	8,75	7,25	8,45	17,5
2005	1,5	11,15	8,25	6,5	7,65	17,5
2004	2	11,15	8,75	7	8,2	17,5
2003	3	11,65	9,75	8	9,1	17,5
2002	4,5	12,7	11	9,2	10,45	14,85
2001	2 *	12,3	10,75	8,9	10,35	14,85
2000	2 *	12,1	10,5	8,6	9,9	14,85
1999	1 *	11,25	9,65	7,8	9,1	14,85
1998	2 *	12,5	11,25	8,65	10,25	14,85
1997	2 *	12,5	11,25	8,9	10,3	14,85

* Diskonto ersattes 1 juli 2002 av referensräntan.

Slutsatser

Snitträntorna är mellan 5 och 9 procent högre än referensräntan. Man kan konstatera att variationerna i de genomsnittliga krediträntorna följer variationerna i referensräntan.

Räntorna för tillsynes likartade krediter varierar mellan enskilda företag. Exempelvis är högsta privatlåneränta bland de undersökta företagen 30 procent och lägsta ränta 5,88 procent per den 1 juli 2006.

Finansinspektionens rapporter

finns på www.fi.se

- 2006:11 Skatte- och försäkringsrörelseregler för livförsäkring
- 2006:10 Pensionssparandet och värdebeskeden
- 2006:9 Utvecklingen på bolånemarknaden
- 2006:8 Ordning och reda – en granskning av 150 försäkringsförmedlare
- 2006:7 Livbolagens förlusttäckning – redovisning av olika metoder
- 2006:6 Bankernas kapitalkrav med Basel 2
- 2006:5 Avgift efter prestation – en granskning av avgifter i 37 fondbolag
- 2006:4 Marknadstillsyn 2006
- 2006:3 Handel med förfallna fordringar och inkasso
- 2006:2 Företagens tillämpning av internationella redovisningsregler
- 2006:1 Fondbolagens informationsgivning
- 2005:13 Konsumenten och rådgivningen
- 2005:12 Interna affärer i livbolagen – en uppföljande granskning
- 2005:11 Från konto till konto VII
- 2005:10 Finanssektorns stabilitet 2005
- 2005:9 Hantering av klagomål i finanssektorn
- 2005:8 Företagens interna kapitalutvärdering
- 2005:7 Stärkt skydd för trafikskadade
- 2005:6 Den finansiella elmarknaden
- 2005:5 Livbolagens avgifter
- 2005:4 Blancokrediter till konsumenter
- 2005:3 Finanssektorns krisberedskap
- 2005:2 Livbolagens provisioner till försäkringsmäklare
- 2005:1 Indexobligationer – en granskning av informationen till kunderna

Finansinspektionen
Box 6750, 113 85 Stockholm
Tel 08-787 80 00
Fax 08-24 13 35
finansinspektionen@fi.se